

MATERIÁL Č. 7

PŘÍBĚHY DĚTSKÝCH DĚLNÍKŮ

PRVNÍ SKUPINA

1. [John Allett](#) začal pracovat v textilní továrně ve 14 letech. V 53 letech byl 21. května 1832 vyslýchán britským poslancem Michaelem Sadlerem před zvláštním výborem pro dětskou práci Dolní sněmovny.

Otázka: Mohl byste uvést, zda docházelo k prodlužování pracovní doby?

Odpověď: Když jsem přišel do továrny, pracoval jsem nejprve jedenáct hodin denně, ale časem se pracovní doba zvýšila na patnáct, šestnáct a někdy osmáct hodin. Moje děti se zdály celkem čiperné. Koncem týdne však začaly být unavené.

Otázka: Byly téměř nepřetržitě na nohou?

Odpověď: Pořád. Odpočívat se nesmí.

Otázka: Byly příliš ospalé?

Odpověď: Velmi ospalé. Večer se mě nejmladší syn zeptal: „Tati, kolik je hodin?“ Myslím, že jsem řekl: „Sedm.“ „Propána!, zvolal. „To ještě do devíti zbývají dvě hodiny?“ Pro mě to bylo nesnesitelné. Pomyslel jsem si, že bych své děti snad raději viděl umřít hladu, než se dívat na to, jak takhle dřou. Když jsme byli pár metrů od domovních dveří, slyšel jsem ho vykřiknout: „Mami, máš pro mě uvařenou večeři?“. Když jsem ho však sundal ze zad, viděl jsem, že usnul dřív, než se mohl najíst.“

Otázka: Kdy váš nejmladší syn přišel do továrny poprvé?

Odpověď: Když mu bylo nějakých šest, sedm let.

Otázka: Dochází ke konci dne k více úrazům?

Odpověď: Pokud vím, více nehod se stalo ráno. Jednu jsem viděl na vlastní oči. Jedno dítě zpracovávalo vlnu, to znamená, že ji připravovalo pro stroj. Chytil ho však řemen, protože napůl spalo, a dostalo se do stroje. Jeho údy jsme našli na různých místech, rozsekalo ho to na kusy. Celé tělo bylo strojem úplně rozcupováno.

2. Elizabeth Bentleyová se narodila v Leedsu v roce 1809. V šesti letech začala pracovat v přádelnách Inu. 4. června 1832 byla vyslýchána britským poslancem Michaelem Sadlerem před zvláštním výborem pro dětskou práci Dolní sněmovny. Vypověděla, jak si česáním Inu zničila zdraví. „Bylo tam tak prašno, že se mi prach dostal až do plic. A práce byla velmi těžká. Mé zdraví se tak zhoršilo, že když jsem tahala koše z váhy, kosti mi vyskočily z kloubů.“ Vysvětlila, že její tělo je nyní úplně zmrzačené. Uvedla: „Poprvé se mi to stalo asi ve třinácti, a od té doby se to zhoršuje.“

- Otázka:** Kolik hodin denně jste pracovala?
Odpověď: Jako dítě jsem pracovala od pěti ráno do devíti večera.
- Otázka:** Kolik času bylo povoleno na jídlo?
Odpověď: V poledne jsme měli čtyřicetiminutovou přestávku.
- Otázka:** Měla jste čas si zajít pro snídani nebo vodu?
Odpověď: Ne, jen někdy, když to šlo.
- Otázka:** Měla jste čas jídlo sníst?
Odpověď: Ne. Museli jsme tam jídlo nechat nebo si ho vzít domů. Když jsme to neudělali, dozorce nám ho vzal a hodil prasatům.
- Otázka:** Kdybyste trochu polevila v tempu nebo přišla pozdě do práce, co by vás potkalo?
Odpověď: Dostala bych řemenem.
- Otázka:** Jakou práci jste vykonávala?
Odpověď: Byla jsem v česárně na váze.
- Otázka:** Jak dlouho jste tam pracovala?
Odpověď: Od půl šesté ráno do osmi večera.
- Otázka:** Jak bylo v česárně prostředí?
Odpověď: Bylo tam prašno. Kvůli prachu jsme na sebe neviděli.
- Otázka:** Odrazila se práce v česárně na vašem zdraví?
Odpověď: Ano. Bylo tam tak prašno, že se prach dostal až do mých plic. A práce byla velmi těžká. Mé zdraví se tak zhoršilo, že když jsem tahala koše z váhy, kosti mi vyskočily z kloubů.
- Otázka:** Utrpěla jste v důsledku této práce nějakou deformaci?
Odpověď: Ano.
- Otázka:** Kdy vaše potíže začaly?
Odpověď: Poprvé se mi to stalo asi ve třinácti, a od té doby se to zhoršuje. Když mi umřela matka, musela jsem se o sebe postarat sama.
- Otázka:** Kde teď bydlíte?
Odpověď: V chudobinci.
- Otázka:** Jste zcela neschopná práce v továrnách?
Odpověď: Ano.
- Otázka:** Byla jste od raného věku ochotná pracovat, co nejdéle to půjde?
Odpověď: Ano.
- Otázka:** A podporovala jste svou ovdovělou matku, dokud jste mohla?
Odpověď: Ano.

DRUHÁ SKUPINA

1. **John Birley** se narodil v roce 1805 v dnešní londýnské čtvrti Bethnal Green. Ve dvou letech mu zemřel otec. Jeho matka těžce onemocněla a v roce 1810 byl spolu se sestrou poslán do místního chudobince. Později na něj vzpomínal takto: „Měli jsme dobré jídlo, dobré postele a dvakrát nebo třikrát týdně volno. Naučili nás číst a vůbec se k nám chovali velmi vlídně.“

Ve stejném roce, to mi táhlo na sedmý rok, umřela matka. Do chudobince přišel člověk, který v naší farnosti hledal několik učňů. Všech čtyřicet dětí se muselo dostavit do zasedací místnosti. Kolem stolu sedělo asi dvacet pánů a před sebou měli nachystaná pera a papíry. Postupně nás vyvolávali jmény. Všichni jsme před nimi stáli vyrovnáni v řadě. Když jsem slyšel své jméno, vystoupil jsem z řady doprostřed místnosti. Jeden muž řekl: „Johne, jsi statný chlapík. Chtěl bys se mnou jet na venkov?“ Odpověděl jsem: „Ano, pane.“

Birley byl odvezen do Buxtonu v hrabství Derbyshire. „Do Buxtonu jsme přijeli v sobotu ve čtyři odpoledne. Už na nás čekal krytý povoz. Všichni jsme nastoupili a odjeli do učiliště v Litton Millu, asi šest mil od Buxtonu. Když povoz zastavil, napochodovali jsme k budově. Před ní stál mistr, který si nás přišel prohlédnout a určit, kde budeme umístěni. Potom nám přinesli skromnou večeři. Přes velký hlad jsme ji ale nemohli pozřít. K jídlu nám dali ovesnou placku, kterou jsme nikdy předtím neviděli. Byla kyselá jako ocet.“

John Birley zjistil, že se stal učněm v textilní továrně Cressbrook Mill. „Náš pracovní den obvykle začínal v pět ráno a končil v devět nebo deset večer. O sobotách jsme pracovali do jedenácti hodin večer a často až do půlnoci a v neděli nás posílali čistit stroje. Neměli jsme přestávku na snídani, nemohli jsme si sednout k večeři a neměli jsme žádné svačiny. Do továrny jsme přišli v pět ráno a pracovali jsme do osmi nebo devíti, kdy nám ke snídani přinesli vodovou ovesnou kaši s ovesnými sušenkami a cibulí na dochucení. Na večeři jsme mívali ovesné placky rozkrájené na čtyři díly, které byly naskládány do dvou špalíčků. V jednom byly placky namazány máslem a ve druhém polity melasou. Vedle placek stály konve s mlékem. Napili jsme se mléka a s plackou v ruce jsme se vrátili k práci. Sednout jsme si nesměli. Potom jsme pracovali do devíti nebo desíti, kdy se zastavilo vodní kolo. Po práci jsme šli do noclehárny pro učně, která stála asi tři sta metrů od továrny. Byl to velký kamenný dům obehnaný dvou až třímetrovou zdí. Měl jen jedny vchodové dveře, které se zamykaly. Do domu se vešlo asi 150 učňů.“

Birley zažil, stejně jako většina učňů, hrubé zacházení. „Pan Needham, náš mistr, měl pět synů: Franka, Charlese, Samuela, Roberta a Johna. Kluci a dozorce Swann chodívali po továrně s lískovkami. Frank mě jednou bil tak dlouho, až se sám vyděsil. Myslel si, že mě zabil. Uhodil mě do spánků a dal mi bezpočet ran. Jednou mě srazil k zemi a vyhrožoval mi holí. Zvedl jsem ruku, abych si chránil hlavu. Frank mě do ní vší silou praštil a zlomil mi loket. Dodnes mám jizvy a trpím bolestmi, které budu muset snášet do konce života.“

Birley se rozhodl o své situaci informovat chudobince v Bethnal Green: „Byl jsem odhodlán pánům v naší farnosti popsat podmínky, v nichž jsme žili, a s Johnem Oatsem jsme napsali dopis a odnesli jej na poštu v Tydeswellu. Dopis byl otevřen a předán starému Needhamovi. Bil nás sukovicí tak dlouho, až jsme se skoro nemohli pohnout. Zanedlouho po tomto incidentu přijeli tři džentlmeni z Londýna. Než však provedli inspekci, byli jsme umyti a upraveni. Bylo nám nařízeno říkat, že se nám práce v továrně líbí a že je s námi dobře zacházeno. V místnosti s námi byl Needham se syny. Vypytávali se nás na to, jak se nám v továrně žije. Odpovídali jsme, jak nám bylo poručeno, a neodvážili jsme se říct pravdu, protože jsme věděli, co by nás pak čekalo.“

John Birley byl v létě 1849 vyslýchán Jamesem Raynerem Stephensem. Svědectví o jeho dětství v továrně Cressbrook Mill bylo zveřejněno 19. května 1849 v Ashton Chronicle.

2. [Svědectví jedenáctileté dívky](#): zdroj: „Les débuts de l'industrie“, s. 43, šetření důlní komise (1842): „Pracuji v dole tři roky na mého otce. Do dolu se musím spustit ve dvě hodiny ráno a na povrch se vracím v jednu nebo ve dvě hodiny odpoledne. Spát chodím v šest večer, abych mohla další den zase pracovat. V místě, kde pracuji, je ložisko v prudkém svahu. S nákladem musím vyšplhat po čtyřech svazích nebo žebřících, abych se dostala do hlavní štolky. Musím naplnit čtyři až pět vagónů po dvě stě kilech. Abych je naplnila, musím tuto cestu vykonat dvacetkrát. Když to nezvládnou, dostanu výprask. Vždy se těším na konec, protože jsem úplně vyčerpaná.“

3. [Zápis z inspekce](#) (archiv departementu Loire 88 M 21)

„Ve sklárnách pana Ireneje Laurenta ve Vauche, 27. července v 5 hodin večer: Jean-Marie Januelová, věk 8 let, pracovala ve skupině, která nastupuje ve čtyři hodiny a končí o půlnoci... Přitěžující okolností je, že toto dítě nechodí do školy, nemá pracovní knížku a není zapsáno v registru dělníků, což je důkazem úmyslného ukrývání dítěte před naším ochranným dohledem.“ Dne 9. května 1891 ve dvě hodiny ráno jsme v přesvědčení, že jsou před námi skrývány děti pracující v nočních směnách, vyšplhali do sýpky, která slouží jako noclehárna. Tam jsme objevili jmenovaného Grangera Josepha, ukrytého v posteli, do které právě skočil, zcela oblečen, s čepicí na hlavě, obutý a s háčkem k uvolňování vláken ve stavu v ruce. Na naše otázky zprvu odpovídal záporně a tvrdil, že nepracoval a že takto oblečený spal. Později v přítomnosti pana Perrichona, uvedl, že pracoval v noční směně, která pracuje od půlnoci do poledne. Jelikož jsme si netroufli vniknout do dívčí noclehárny, zastavili jsme pátrání, i když jsme byli přesvědčeni, že tam před námi schovávají nezletilé dívky, které leží v postelích oblečené.“

TŘETÍ SKUPINA

William Dodd, Vyprávění o zážitcích a utrpení továrního mrzáka Williama Dodda (1841)

V šesti letech jsem se stal navazovačem. Čtenář může práci navazovače pochopit pouze tehdy, seznámí-li se s fungováním stroje na předpřádání vlněného vlákna, kterému se říká „billy“. Billy má tvar připomínající písmeno H. Jedno rameno stroje je napevno ukotvené a druhé pohyblivé a je možné ho zasunout těsně pod nepohyblivou část, téměř jako stolní zásuvku. Pohyblivá část, neboli křídlo, se pohybuje dopředu a dozadu pomocí šesti železných kol umístěných na třech železných kolejích, stejně jako železniční vůz. Křídlo má 70 až 100 vřeten, která jsou poháněna jediným kolem obsluhovaným přadlákem. Když přadlák přitáhne křídlo těsně pod nepohyblivé rameno, získá na každém vřetenu 10 až 12 palců mykaných vláken, která přetáhne nazpět a upřede v nit. Poté nit namotá na vřetena, znovu přitáhne křídlo k pevnému ramenu a získá tak novou várku vláken.

Tato vlákna, asi dvacet najednou, chytí do levé ruky navazovač. Drží je asi čtyři palce od konce. Druhé konce visí volně dolů. Pak volné konce bere po jednom do pravé ruky, aby je navázal. Nejprve je poklade přes sebe asi dva palce od sebe, pak je položí na plátno a plochou dlaní je tře, dokud se nespojí. Musí být velmi obratný, aby měl přadlák neustále dost materiálu. Dobrý navazovač dokáže přadlákovi dodat mykaná vlákna na 30 až 40 vřeten.

Každý den projde rukama navazovače velký počet vláken. Při každém navázání musí třikrát až čtyřikrát přejet rukou po ploše dlouhé tři až čtyři palce. Kvůli neustálému tření ruky o hrubé plátno při navazování mívá sedřenou kůži a krvácejí mu prsty. Při své práci má nakročenou pravou nohu a pravým bokem je otočen k rámu: při spojování vláken se před rámem nepohybuje dopředu ani dozadu, ale ve směru klouzavého pohybu křídla, a pravou ruku má neustále nataženou k rámu. V této pozici stráví celý den a jeho ruce, nohy a oči se ani na chvíli nezastaví. Pozorovatel by jasně viděl, že hlavní váhu jeho těla nese pravé koleno, což je téměř vždy první kloub, který vypoví službu.

Často jsem u stavu pracoval tak dlouho, až jsem téměř nemohl dojít domů. V tomto stavu mě na ulici zastavovali lidé, kteří si všimli, jak se belhám, a radili mi, abych práce v továrně nechal. Nebyl jsem však vlastním pánem. Během dne jsem kolikrát počítal, kolik hodin mi ještě zbývá do konce pracovní doby. Večery jsem trávil přípravou na další den – například jsem si olejem masíroval kolena, kotníky, lokty a zápěstí. Potom jsem si šel lehnout. V posteli jsem plakal, dokud jsem neusnul, a prosil Pána, aby si mě vzal v noci k sobě. [...]

Nohy se mi zdeformovaly. Nejjednodušší pro mě bylo stát s chodidly rozkročenými asi 14 palců – kolena a stehna pak na sebe tlačí a nohy tak vytvářejí jakýsi oblouk podpírající tělo. V důsledku pokroucených noh se pak nevyhnutelně deformují cévy. Kvůli špatnému prokrvení vysychá kostní dřevina, což je velmi špatné.

Pak se začnou rozpadat kosti.

Na jaře 1840 jsem začal cítit bolestivé příznaky v pravém zápěstí, které pramenily z celkového opotřebením kloubů způsobeného prací v továrně. Otoky a bolest se zhoršovaly. Přestože jsem se řídil radami lékařů, k ničemu to nevedlo. Dlouho jsem už byl bez práce a docházely mi peníze, proto jsem musel nastoupit do nemocnice sv. Tomáše, kde se mi věnovali s největší péčí. Všem lékařům bylo brzy jasné, že buď musím velmi brzy přijít o ruku, nebo zemřu. Chirurgové u sv. Tomáše svolali konsorcium a došli k závěru, že amputace je naprosto nevyhnutelná. 18. října mě operovali. Ruku mi vzali kousek pod loktem. Tak se mi zhroutil další plán, jak si v životě polepšit a odejít z chudobince.

Přepis rozhovoru, který William Dodd vedl s Johnem Reedem, bývalým zaměstnancem Richarda Arkwrighta, v knize Tovární systém: ilustrované vydání (1842)

John Reed je velmi zmrzačený mladý muž žijící v Cromfordu. Vyprávěl mi svůj žalostný příběh takto: „V bavlnářské továrně Arkwrightů jsem začal pracovat v devíti letech. To jsem byl urostlý, silný a zdravý kluk s rovnýma nohama a rukama. Nejdřív jsem vydělával dva šilinky týdně za 72 odpracovaných hodin. V továrně jsem se během 10 let vypracoval na šest šilinků tři penny týdně. To byla nejvyšší mzda, co jsem kdy měl. Postupně jsem chátral, v devatenácti už jsem nedokázal stát u stroje a práce jsem musel nechat. Za všechna ta léta v továrně jsem vydělal asi 130 šilinků a za tyhle peníze se ze mě stal, jak vidíte, kripl. Lidé, co měli prospěch z mé práce, se mě zbavili a nedali mi ani penny.“

Mám před sebou mladíka, ze kterého měl soudě podle jeho konstituce vyrůst statný muž, zmrzačeného v nejlepších letech života. S navždy ztracenými vyhlídkami v tomto životě! Takto zmrzačený člověk se vidí zřídka. Když stojí, jednou rukou se musí opírat o hůl a druhou o židli. Jeho končetiny jsou pokroucené všemi směry. Jeho tělo, od čela ke kolenům, tvoří oblouk ve tvaru písmene C. Pokud nemusí, neodvažuje se vycházet z domu, protože lidé na něho zírají. Nyní se učí vyrábět první dětské boty a doufá, že tak konečně získá obživu.

Často jsem se procházel v okolí tohoto krásného a romantického místa a viděl nádherný zámek a další budovy, které patří Arkwrightům, a nemohl jsem si pomoci srovnávat současnou situaci této bohaté rodiny se skromnými podmínkami, v nichž začínal jejich zakladatel v roce 1768. Člověk by čekal, že lidé, kteří se takto povznesli k ohromnému bohatství a vážnosti, budou mít soucit se chudými mrzáky. Pokud je nutné Arkwrightovy pouze na tyto nebožáky upozornit, pak doufám a věřím, že si případu Johna Reeda všimnou.

ČTVRTÁ SKUPINA

1. [David Bywater](#) se narodil Leedsu v roce 1815. 13. dubna 1832 byl vyslýchán britským poslancem Michaelem Sadlerem před zvláštním výborem pro dětskou práci Dolní sněmovny. Bywater musel vysvětlit, jak dlouho obvykle pracoval: „Začínali jsme v pondělí v jednu hodinu ráno a pracovali jsme až do osmi hodin. Pak jsme měli půl hodiny na snídání. Po snídání jsme pokračovali do 12 hodin a měli půl hodiny na to, abychom se napili. Potom jsme se zastavili o půl dvanácté a měli hodinku a půl na občerstvení o půlnoci. A zase jsme pokračovali až do snídání, kdy jsme měli půl hodiny volno. A zase jsme pracovali do dvanácti hodin a v poledne jsme měli hodinu volno. Práci jsme znovu přerušili v úterý v pět odpoledne a měli jsme půlhodinovou přestávku na pití. Pak jsme pokračovali do jedenácti a práce nechali až ve středu v pěti hodin ráno.“ Bywater tvrdil, že si tak přivodil tělesné postižení: „Velmi se mi pokroutila kolena.“

Otázka: Kolik vám bylo let, když jste začal pracovat na noční směny v napařovací hale?

Odpověď: Bylo mi necelých čtrnáct.

Otázka: Vysvětlíte výboru svou práci během dlouhých směn.

Odpověď: Začínali jsme v pondělí v jednu hodinu ráno a pracovali jsme až do osmi hodin. Pak jsme měli půl hodiny na snídání. Pak jsme pokračovali do 12 hodin a měli půl hodiny na to, abychom se napili. Potom jsme se zastavili o půl dvanácté a měli hodinku a půl na občerstvení o půlnoci. A zase jsme pokračovali až do snídání, kdy jsme měli půl hodiny volno. A zase jsme pracovali do dvanácti hodin a v poledne jsme měli hodinu volno. Práci jsme znovu přerušili v úterý v pět odpoledne a měli jsme půlhodinovou přestávku na pití. Pak jsme pokračovali do jedenácti a nechali práce až do středy pěti hodin ráno.

Otázka: Šli jste potom domů?

Odpověď: Ne, spali jsme v továrně.

Otázka: Jak jste tam spali?

Odpověď: Sundali jsme si všechno oblečení kromě košil a lehli si v co nejteplejší části továrny a na co nejsušší hadry.

Otázka: Jedli jste vestoje?

Odpověď: Ano, postavili jsme naše košíky na krabice.

Otázka: Byly vaše údy v naprostém pořádku, když jste začínal s touto dlouhou a těžkou prací?

Odpověď: Ano.

Otázka: Jak se práce odrazila na vašich údech?

Odpověď: Velmi se mi pokroutila kolena.

Otázka: Pokud byste odmítl dlouhou pracovní dobu a přál si pracovat pouze rozumný počet hodin, byl byste si udržel své místo?

Odpověď: Byli by mě poslali domů. Hned by mě vyrazili.

Otázka: Byl jste informován o tom, jaké důsledky by pro vás mělo poskytnutí svědectví?

Odpověď: Můj dozorce řekl mému bratrovi, že pokud půjdu do Londýna, už nikdy neseženeme žádnou práci, ani já ani můj bratr. Bratr řekl, že se nedá nic dělat. Já ale čekám, že jakmile odvede práci, s níž nebude dozorce spokojený, vyrazí ho. Chodí to totiž tak, že když pracuje celá rodina a jeden něco udělá špatně, musí odejít celá rodina.

2. [Sarah Carpenterová](#) byla dcerou skláře. V osmi letech jí otec umřel a rodina musela jít do bristolského chudobince. Sarah na něj později vzpomínala takto: „Mého bratra poslali pryč z Bristolského chudobince stejně jako mnoho dalších dětí – odváželi je po fůrách. Matka dva roky netušila, kde bratr je. Odvezli ho tenkrát bez jejího vědomí uprostřed noci a místní úředníci jí odmítali říct, kam.“

Sarah po několika letech svého bratra následovala do továrny Cressbrook Mill: „Obvykle jsme jedli tlusté a hrubé ovesné placky. Placky dali do konví a přelili je horkým mlékem a vodou. To byla naše snídaně a večeře. K obědu bývaly zapečené brambory s pár kousky vařené slaniny tak tlusté, že jsme ji téměř nemohli pozřít, i když jsme byli tak vyhladovělí, že bychom vzali zavděk čímkoli. Čaj nebo máslo jsme za celou dobu neviděli. Jednou ročně nám dali sýr a tmavý chléb. Dostávali jsme jen tři jídla denně, i když jsme vstávali v pět ráno a pracovali do devíti večer.“

Tresty byly v továrně mimořádně tvrdé: „Mistr v mykárně se jmenoval Thomas Birks, ale my jsme mu neřekli jinak než ďábelský Tom. Byl to velmi zlý muž – továrník ho povzbuzoval k drsnému zacházení se všemi dělníky, ale nejhůř na tom byly děti. Často jsem ho viděla, jak dospělé, sedmnácti či osmnáctileté dívky vyhrnul sukni, přehnul si ji přes koleno a dal jí pře všemi muži a chlapci výprask. Každý se ho strašně bál. Nedovolil nám ani promluvit. Jednou mu nebylo dobře a my jsme z toho měli radost. Přáli jsme si, aby umřel.“

Některé děti se pokusily utéct: „Po pracovní době nás vždy zamykali, protože se báli, že by někdo mohl utéct. Jednoho dne nechali dveře otevřené. Charlotte Smithová řekla, že nás povede, jestli se přidáme. Vyšla ven, ale nikdo ji nešel za ní. Když to mistr zjistil, nechal pro ni poslat. Vzal řezbářský nůž, popadl ji za vlasy a uřízl jí je až u hlavy. Tohle byl obvyklý trest pro dívky, které nachytali, když mluvily s kluky. Oholená hlava byl strašně ponižující trest. Bály jsme se ho víc, než ostatních trestů, protože všechny dívky jsou pyšné na své vlasy.“

Sarah Carpenterovou vyslýchal James Rayner Stephens v létě 1849. Její svědectví o dětství v továrně Cressbrook Mill bylo zveřejněno 23. června 1849 v Ashton Chronicle.

PÁTÁ SKUPINA

VÝŇATEK Z KNIHY – Paměti Roberta Blincoa (1828)

V létě 1799 se začalo proslýchat, že se chystá dohoda mezi jáhnny, dozorci v chudobinci sv. Pankráce a vlastníkem velké továrny na zpracování bavlny blízko Nottinghamu. Dětem bylo řečeno, že z nich v továrně udělají opravdové dámy a džentlmeny, že každý den budou jíst rostbíf a koláče, že budou moci jezdit na továrních koních, že budou mít stříbrné hodinky a kapsy nacpané penězi. V srpnu 1799 osm sedmiletých chlapců a dívek – přesněji řečeno, mělo se za to, že jim je kolem sedmi let – nastoupilo do učení, které mělo trvat do završení 21 let. [...]

Novopečení učni byli přivedeni do prostorné místnosti s dlouhými, úzkými stoly a dřevěnými lavicemi. Poručili jim, aby se posadili – chlapci zvlášť, dívky zvlášť. Postavili před ně misky s nastavovanou ovesnou kaší! Směsný žitný chléb byl velmi tmavý a tak měkký, že téměř nešel polykat, protože se lepil na zuby. „Kde je náš rostbíf? A kde jsou koláče?“, pomyslel si Blincoe.

Poté přišli učni z továrny. Chlapci byli oblečeni jen do košile a kalhot. Hrubé košile byly kolem krku volné a jejich vlasy viděly hřeben jen vzácně. Pokud vůbec! Dívky i chlapci byli úplně bosí. Někteří starší učni při svém příchodu si nováčky poměřili pohledem. Větší část se však nejprve zajímala o večeři, k níž měli nové brambory vydávané u kuchyňského okénka.

Na stolech nebyly prostřeny ubrusy, jak na to byli nováčci zvyklí z chudobince, a chyběly talíře, nože, lžičky. Na pokyn se učedníci nahnuli k okénku. Když přišli na řadu, dostali svůj příděl a vrátili se na své místo u stolu. Blincoe vyděšeně sledoval, jak chlapci oběma rukama nastavovali své košile, do nichž dostali vařené brambory. Dívky o něco elegantněji nastavovaly své špinavé zástěry nasáklé mastnotou. Se svou porcí co nejrychleji odběhly na své místo, kde s velkým apetitem brambory sluply a pak se bojácně rozhlížely, kde by mohly dostat více jídla. Hladoví učedníci se pak rozběhli ke stolům nováčků a lačně zhltili každou nedojedenou kůrku či lžičku kaše. [...]

Poté byl Blincoe s několika chlapci uložen v místnosti o dvě patra výše. Kolem celé místnosti byly ve dvou řadách rozestaveny dřevěné pryčny. V každé spali dva učni. Dozorci si zavolal nováčky a přidělil jim místo ke spaní a spolunocležníka. Dbal na to, aby nebyli přiděleni na stejné lůžko. Chlapec, k němuž byl přidělen Blincoe, skočil rychle na kutě a bez modlitby nebo jediného slůvka usnul, než se Blincoe stačil svléct. Když vlezl do postele, zvedl se mu žaludek ze zapáchajících, mastných šatů a těla svého kamaráda. [...]

Blincoe byl přidělen do místnosti, v níž šéfoval jistý Smith. Ten mu přikázal sbírat vlnu, která spadla na podlahu. Vypadalo to jako velmi lehká práce a Blincoe se svědomitě pustil do svého prvního úkolu, i když ho děsilo víření a hluk strojů a dusil se prachem a chmýřím. Ze zápachu, na nějž nebyl zvyklý, se mu brzy udělalo zle a ze stálého ohýbání ho začala bolet záda. Blincoe se proto posadil. Jak však brzy zjistil, v továrně se to netrpělo. Dozorci Smith mu řekl, že musí být stále na nohou. Blincoe se postavil a až do poledne musel vydržet šest a půl hodiny na nohou.

Poté byl Blincoe přeřazen na důležitější práci u soukacího stroje. Protože byl malého vzrůstu a na práci nedosáhl z podlahy, musel stát na špalku. Až se však jakkoli namáhal, nedokázal udržet tempo se strojem. Nebohý chlapec se zbytečně snažil vysvětlit, že nedokáže zrychlit. Dozorci ho trestal tvrdými výprasky. Blincoe byl stejně jako ostatní učni vydán na milost či nemilost dozorců, které považoval za bandu surových, krutých a nevzdělaných gaunerů. Blincoe si stěžoval u hlavního mistra pana Bakera, který pouze odpověděl: „Když budeš dobře pracovat, nebudeš bit“. Dozorci, který měl

DŮM EVROPSKÝCH DĚJIN

nad Blincoem dohled, totiž musel v určitém čase odvést určité množství práce. Pokud každé dítě nesplnilo přidělený úkol, byl propuštěn.

V dílně pod místností, kde byl zaměstnán Blincoe, pracoval littonský kovář William Palfrey. Často byl nářkem a křikem chlapců hluboce rozrušen. Podle Blincoa nezřídka z vrchního patra prosakovala lidská krev. Když už Palfrey nemohl vřískání dětí dále vydržet, bušil vší silou na strop, jako by chtěl prorazit prkennou podlahu, a křičel: „Že vám není hanba! Chcete ty děti zabít?“ Soucitný kovář takto dal určité meze krutému chování brutálních dozorců. V sedm však odcházel domů, a jakmile za ním zapadly dveře, začali Woodward, Merrick a Charnock učně bít bez nejmenšího slitování. [...]

Sotva desetiletá dívka Mary Richardsová, která byla po příchodu z chudobince považována za mimořádnou krasavici, pracovala u posukovacího stroje, pod nímž asi stopu nad zemí byla umístěna horizontální hřídel otáčející rámy. Stalo se to jednoho večera, když se její zástěra zachytila do hřídele. Nebohou dívku okamžitě ohromná síla srazila na podlahu. Mary vyrážela srdcervoucí skřeky. Blincoe se k ní rozběhl, ale mohl pouze k smrti vyděšen bezmocně přihlížet hrůznému výjevu. Viděl, jak se její tělo otáčí v hřídeli. Slyšel, jak postupně praskají kosti v jejích rukou a nohou, až se zdálo, že musejí být rozmačkány na atomy. Jak její tělo kroužilo ve stroji a bylo stále hlouběji vtahováno do jeho vnitřností, celý rám byl potřísněn její krví, která tekla v proudech i po podlaze. Na chvíli se objevila její hlava rozmačkaná na kousky, až nakonec bylo její roztrhané tělo vtaženo tak prudce mezi hřídel a podlahu, že to – i díky nízké hladině vody a zastavenému vodnímu kolu – zarazilo hlavní hřídel. Když byla vyproštěna, bylo konstatováno, že každá kost je zlomená a hlava děsivě rozmačkaná. Když ji odnášeli, bylo její tělo téměř bez života.